

Regeringens nya lagar begränsar civilsamhällets yttrandefrihet och verksamhet på landsbygden.

FOTO: PER-ÅKE WENNSTRÖM

Maktlöshet trots rösträtt

Folket hotas med återgång till kolonialstyre

Strax efter valet 2005 och efter att ha bott utanför Zimbabwe i två år, bestämde jag mig för att åka hem. Jag valde en strategisk plats mitt i bussen, och när jag väl var framme hade jag en tydlig bild av vad som väntade.

Jag växte upp som flyktingbarn under frihetskampen. Varje dag sprang jag för livet. Tjugo år efter kampen var jag återigen på flykt.

Under den första kampen ropade jag slagord och dansade en dans som jag inte förstod. Men under den andra är jag en medveten kvinna som ställer frågor om de värderingar som fick folk att kämpa mot kolonialismen.

Vad gällde det för frågor då? Hur blev det sedan? Varför är det bilden av ledarna och kämparna som står för frihetskampens värderingar? Går det att skilja frågor och värderingar från folket? Kan, med andra ord, demokrati förkroppsligas? Och hur är det med rättvisa och rättssäkerhet? Kan de också förkroppsligas? Är inte vi som zimbabwier

fångna i nätet av begränsningar, som vi inte kan se bortom?

Enligt min åsikt är det här avgörande frågor som folk måste tänka över, inte bara för att förstå vad som försiggår i Zimbabwe, utan även för att ta beslut om man ska stödja civilsamhällets initiativ i landet.

Problematiskt markägande

Två veckor efter valet 2005 och efter att ha bott utanför Zimbabwe i två år, bestämde jag mig för att åka hem. Jag reste med lokalbuss. Mina vänner brukade reta mig för att jag använde det transportmedlet. Men jag är övertygad om att det är här som man träffar de riktiga människorna, de som påverkas mest av vad som sker i landet.

När vi passerat gränsen blev vägen smalare och det korta gräset torrt och grått. Hyddor som låg utspridda längs båda sidor av vägen visar problemen med det nya markägandet i Zimbabwe. Det är tydligt att de nya markägarna systematiskt hugger ner träden, för skogarna håller på att försvinna. Gigantiska konstföremål av trä av till exempel noshörn-

ingar, elefanter och giraffer, nästan lika stora som riktiga djur, var till salu längs vägen. När jag kikade ut genom fönstret undrade jag om någon någonsin stannade till och köpte föremålen.

När jag såg vidare upptäckte jag små jordlotter där det odlades durra, solros och majs. Inget av dem var högre än en meter och de kämpade för att överleva i den torra och ofruktbara marken i region fem i landets södra del.

Under tiden hade diskussionerna i bussen blivit livligare. Ölen, som passagerarna längst bak hade druckit tidigt på morgonen, började märkas av.

”Tänk så det kan bli! Vem hade kunnat drömma om att resa hela vägen till Sydafrika för att köpa salt och matolja!” ”HA! Hur i hela världen vann han egentligen?” ”Det var kvinnorna!” ”Lämna oss i fred! Vilka kvinnor är det du pratar om? Tala om era fruar och mödrar för ni vet hur de röstade” svarade tre kvinnor som satt nära baksätet.

Jag hade valt en strategisk plats mitt i bussen, och när jag väl var framme hade jag

en tydlig bild av vad som väntade. De avgörande frågor som jag anser att vi måste tänka över är: Hur kan rätten att utöva makt, som folket bara får tillgång till vart femte år, vara så tom? Varför får denna rättighet folk att känna sig så maktlösa? Vad betyder demokrati för dem som genomlevt frihetskampen? Hur mäts demokrati och av vem?

I detta sammanhang är det viktigt att medge att frihetskampen gav folk självständighet, som medförde en moralisk gottgörelse åt det tidigare koloniserade folket.

Genom att återupprätta nationell värdighet och politisk frihet fortsätter det styrande partiet, långt efter frihetskampens slut, att använda en retorik som anspelar på stolthet över fädernearvet och uppmanar folk att kämpa för att försvara sitt moderland

Detta tyder, enligt min mening, på att våld inte bara användes för att nå politisk självständighet, utan även används för att behålla den.

Frantz Fanon aktuell

En uppenbar vägran att följa demokratiska spelregler och att erkänna att det behövs förändringar döljs bakom föreställningen att en självständig nation måste gå igenom en rad kriser. Genom att larma högljutt på internationella konferenser skaffar sig ledarna ett rykte bland afrikaner i förskingringen och de blir så till den grad eftersökta att de inte ser kriserna i hemlandet.

Jag håller med Frantz Fanons citat i ett brev till Afrikas ledare i en senegalesisk tidning:

”Ni som har en bra ställning, ni och era fruar åtnjuter idag många bekvämligheter – kanske en bra utbildning, ett fint hus, bra kontakter och många uppdrag som vidgar horisonten för er. Men all er rikedom skapar ett hårt skal som hindrar er från att se fattigdomen som omger er.”

Ovanstående brev skulle ha kunnat skrivas av en zimbabwier som inte bara sliter för att överleva dagen, utan även för friheten att få yttra sig utan rädsla.

Vissa av opportunisterna vid makten, som känns igen på sina nyförvärvade rikedomar, har fördubblat sina inkomster. Deras förmåner har lett till mångdubblad korruption och sänkt moral. Deras kontakt med de breda lagren är mycket dålig.

Det oåterkalleliga beslutet att fördöma och förbjuda livsmedelsbistånd när miljon-tals människor höll på att svälta ihjäl i landet, är ett tydligt exempel på en ledare med obefintlig kontakt med folket. På håll uppfattades han som en patriot som fortfarande kopplades samman med sin kamp mot kolonialismen.

Men frågan är: har folk tänkt efter varför de stödde frihetskampen? Varför är frihetskampens förgrundsgestalter, till exempel ar-

betarrörelsen, idag förklarade som brottslingar? Regeringen kritiserar högljutt civilsamhället och betraktar det som en rörelse som förolämpar nationens värdighet genom sin kritik. Som en del av detta började regeringen utarbeta nya lagar i syfte att begränsa civilsamhällets yttrandefrihet och verksamhet på landsbygden.

Genom att dessutom dra fram självständigheten och påminna om den heliga frihetskampen, tvingade regeringen folket tillbaka till det förflutna och fyllde det med minnen från tiden då man stödde partiet. Ett exempel på detta var kampanjen mot Blair strax före valet 2005 som det styrande partiet utnyttjade för att hota folket med en återgång till kolonialstyre.

Slumpmässiga lagar

Står rättssäkerheten i centrum i Zimbabwe? Varför klagar man så mycket på upprätthållandet av lagen i det problemyllta landet? Är det ett tecken på väsentliga brister i systemet?

Om man säger att regeringen är laglös innebär det inte att lagarna aldrig upprätthålls eller följs. Det gör de naturligtvis. Men det innebär att lagarna tillämpas så slumpmässigt att de inte går att lita på längre. Det innebär att den trygghet som medborgarna väntar sig av en lagstiftning nu rutinmässigt undergrävs genom att den används med politiska förtecken.

Den här verkligheten strider mot den allra viktigaste demokratiska principen: Att alla ska vara lika inför lagen. Därför är detta det kanske allvarligaste problemet med Zimbabwes styre. Folk förväntar sig att lagarna ska fastställa vad som är rätt och fel, men detta döljs bakom en dimma av trevande avsiktsförklaringar från det styrande partiet.

Under de tre dagar som jag var hemma meddelade en artikel i den statsägda tidningen: ”Medielagarna ska debatteras i parlamentet”. Jag sa till en vän att artikeln ingav hopp, men hon menade att artikeln var ett förskönat budskap i syfte att köpa regionalt och internationellt stöd. Ingenting förändras.

Från det samtalet lärde jag mig att lagens mening försvinner i en glidande skala med mål, normer och acceptabla avvikelser, som förstärker status quo.

Media som ombud

Ett nytt förhållande har uppstått mellan regering och media. Media har blivit ett viktigt ombud för upprätthållandet av regeringens lagar.

Regeringen är beroende av media för detta, vilket enligt min mening ytterligare ökar slumpmässigheten. Folk blir allt mer besvikna på medias nyckfulla bevakning. Några månader före valet meddelades det i media att anti-korruptionslagar hade införts, och att några få politiker och regeringstjänstemän hade satts i fängelse. Kanske skulle de komma att ställas inför rätta, men troligen aldrig fällas. De här åtgärderna fick ingen märkbar effekt på de grundläggande orsakerna.

Därför är det en stor utmaning att tillämpa demokratisk teori i praktiken i Zimbabwe. De frågor som vi bör fortsätta att ställa oss i fråga om Zimbabwe är: ska staten förbli central i diskussioner om demokrati? Är nationalstaten den lämpligaste formen för demokrati? Vilka frågor i Zimbabwe bör vi känna solidaritet med? Kan zimbabwierna klara sig utan internationellt stöd ...?

HOPE SHUMBA

Det är på lokalbussarna man träffar de riktiga människorna, de som påverkas mest av vad som sker i landet.

FOTO: PER-ÅKE WENNSTRÖM